

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Малихіна Дмитра Михайловича

«Розвиток механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

1. Актуальність теми дослідження

Необхідними передумовами результативності заходів державної земельної політики є наявність сильної політичної волі, соціально-політичної стабільності, солідарності політичних сил і суспільства, ефективної протидії корупції, радикальних змін у формах і якості державного управління з дотриманням демократичних норм і обов'язкових принципів ринкової економіки.

Роль державного регулювання земельними відносинами особливо зростає із реалізацією завдань нинішньої земельної реформи, основною метою якої є перерозподіл земель, з передачею їх одночасно у власність (у більшості випадків у приватну), наданням у оренду та тимчасове користування, а також створення необхідних умов для розвитку різних форм господарювання з одночасним забезпеченням раціонального використання та зхорони земельних ресурсів.

Земельні відносини є визначальними у системі аграрних відносин, оскільки мають вагомий вплив на формування продовольчої безпеки країни і навіть є чи не найголовнішою її складовою. Питання земельних відносин належать до основної науково-економічної думки, тому що вони є серцевиною філософії економіки як теорії розвитку суспільства та життя індивіда, формування економічних та правових зв'язків в різних комбінаціях, пов'язаних із використанням землі. Ефективність державного регулювання земельних відносин визначається характером функціонування об'єктивних суперечностей та механізмів їх розв'язання. Основною суперечністю земельних відносин в Україні є суперечність між природою функціонування землі та формами її використання людиною.

Усе вищевикладене обумовлює актуальність теми дослідження, визначає його мету та задачі. В таких умовах дисертація, в якій робиться спроба розробки результативних та ефективних заходів й засобів удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні є актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій

Дисертація Малихіна Д.М. присвячена обґрунтуванню теоретичних, методологічних засад та розробленню практичних пропозицій щодо

Вхідн. № 73
Л.Л. Д.Д. 2016 р.

удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні, що має істотне значення для наукової галузі державного управління.

Цікавим виявляється авторське трактування поняття «державне регулювання земельних відносин», що представлено як цільова діяльність держави, яка спрямована на створення та забезпечення функціонування системи земельних відносин та дає змогу забезпечити досить високий рівень екологічних та соціальних умов життя населення, розвиток ефективної підприємницької діяльності, створення умов збереження та відновлення властивостей землі, перерозподіл фінансових надходжень до бюджетів всіх рівнів (с. 31).

Заслуговує на увагу удосконалений автором підхід до реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин (с. 46). Також заслуговує на увагу удосконалений автором організаційний механізм державного регулювання земельних відносин (с. 142).

Варто відмітити запропонований автором механізм фінансової підтримки державного регулювання земельних відносин, що базується на диференційованому підході до управління землекористуванням та передбачає реалізацію наступного комплексу заходів: формування земельно-іпотечного кредитування при взаємодії землекористувачів та землевласників з системою кредитних кооперативів, а також банківським сектором з метою консолідації земельної власності; здійснення кредитної та фінансової підтримки землекористувачів, які інвестують власні кошти у підвищення земельної родючості та поліпшення її екологічного стану через дотації та податкові пільги; розвиток інвестиційно привабливого землекористування на основі реалізації механізму кредитування під заставу земельних ділянок (с. 94).

Вартими уваги є запропоновані й обґрунтовані дисертантом методичні підходи до підвищення результативності механізмів державного регулювання земельних відносин (с. 107).

Обґрунтованість наукових положень підтверджено фактичними офіційними матеріалами і літературними джерелами. Поставлена автором мета досягнута в повному обсязі.

3. Достовірність результатів, новизна досліджень та повнота викладу в опублікованих працях

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації та авторефераті, базується на науковій методології і застосуванні сучасних методів проведення досліджень. Зміст дисертаційної роботи відображає її основні положення відповідно до структурної побудови та логічної схеми викладення матеріалу. Дослідження охоплюють тривалий період часу і відповідають офіційним матеріалам статистики, державних органів управління та літературним джерелам. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової теми Академії муніципального управління «Удосконалення механізмів державного управління та місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0108U008164). Особистий внесок автора полягає у розробці механізму адміністрування земельних відносин, а також в обґрунтуванні

нормативно-правового механізму державного регулювання земельних відносин, інструментарію інституційно-організаційного механізму державного регулювання земельних відносин.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в таких положеннях:

удосконалено: підхід до реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин (с. 46); механізм фінансової підтримки державного регулювання земельних відносин (с. 94); механізм адміністрування земельних відносин на основі запровадження обмежень з використання земель (с. 132); організаційний механізм державного регулювання земельних відносин (с. 142);

дістали подальшого розвитку: тлумачення поняття «державне регулювання земельних відносин» (с. 31); методичні підходи до підвищення результативності механізмів державного регулювання земельних відносин (с. 107).

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 10 наукових працях, загальним обсягом 4,2 обл.-вид. арк., у тому числі: в 5 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 – у закордонному виданні за напрямом дослідження, 4 - тези доповідей на науково-практичних конференціях.

4. Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики

Дисертаційне дослідження являє собою конкретний внесок в науку державного управління, який полягає в поглибленні теоретико-методологічних обґрунтувань напрямів удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні.

Практична цінність одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій органам державної влади щодо обґрунтування напрямів удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні.

5. Шляхи використання результатів дослідження

Результати досліджень щодо підвищення результативності механізмів державного регулювання земельних відносин використані Комітетом Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин під час вдосконалення нормативно-правової бази у сфері розвитку механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні (довідка № 01-32-09/19 від 25.01.2015 р.). Практичні пропозиції щодо реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні використані Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка від 16.01.2015 р. № 389-1/01-15). Пропозиції щодо формування механізму адміністрування земельних відносин, що передбачає створення інституту обмежень з використання земель використано у практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку

Київської міської державної адміністрації (довідка від 19.03.2015 р. № 78-2/103-03).

Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Академії муніципального управління при розробці програм навчальних дисциплін з державного управління та державного регулювання економіки, економічної теорії, інституціональної економіки (довідка від 18.09.2015 р. № 17-09).

6. Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Дисертаційна робота структурно складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації. Висновки аргументовані. В роботі надані змістовні пропозиції.

7. Недоліки і побажання

1. Автор в роботі не наводить основні вимоги, яким має відповідати економічний механізм регулювання земельних відносин.

2. В авторефераті варто було б запропонувати заходи, які будуть сприяти підвищенню дієвості механізмів державного регулювання земельних відносин з захисту прав власників під час оренди та продажу земель.

3. В авторефераті на с. 13 запропоновано напрям здійснення кредитної та фінансової підтримки землекористувачів, які вкладають власні кошти у підвищення земельної родючості та в поліпшення її екологічного стану у вигляді прямих дотацій та податкових пільг, але не зрозуміло, якою є мета та основні функції введення земельного податку.

4. В дисертаційній роботі автор доволі часто застосовує таку категорію як «механізм адміністрування земельних відносин», проте не наводить чіткого його визначення.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Малихіна Дмитра Михайловича «Розвиток механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні» є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно автором на актуальну тему. Вона містить обґрунтовані теоретичні, науково-методичні засади та практичні пропозиції щодо удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Малихіна Д. М. «Розвиток механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні» відповідає вимогам МОН України, пунктів 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

**Офіційний опонент,
генеральний директор
Державної установи «Інститут охорони
ґрунтів України»,
кандидат наук з державного
управління**

І.П. Яцук

**ВІДГУК офіційного опонента
на дисертацію Малихіна Дмитра Михайловича
«Розвиток механізмів державного регулювання земельних
відносин в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми
державного управління**

Актуальність обраної теми досліджень.

Щодо актуальності теми дисертаційної роботи, то необхідно зазначити, що складність системи земельних відносин обумовлена не тільки складом їх елементів, але і їх високою динамічністю. Державне регулювання земельних відносин (пряме та непряме) постійно вдосконалюється під впливом вимог ринкових відносин (саморегулювання земельних відносин), для чого є необхідним постійне функціонування робочого органу, що регулює розвиток земельних відносин окремих суб'єктів та координує їх дії, а також постійно має законодавчу ініціативу виконавчих органів щодо коригування чинних законів, а також нормативних актів.

Земельні відносини функціонують під впливом економічних, ідеологічних і політичних принципів, що обумовлюють державний устрій країни, визначають вигляд соціально-політичної системи суспільства.

Правовий режим використання землі зумовлює розвиток всієї системи земельних відносин. Сам же правовий режим - продукт реалізації земельної політики, в свою чергу є похідною від загальної соціально-економічної політики країни конкретного історичного періоду.

Земельна політика в конкретний історичний період залежить від національних інтересів, окремих соціальних груп, індивідів і виражається в правах розпорядження, володіння та використання земель (в інтересах усіх перерахованих суб'єктів), а також в обмеженнях певних їх прав і систем реалізації інтересів (на основі використання законів, підзаконних актів, елементів нормування, систематизування). Ефективність політики залежить від рівня узгодження дій всіх рівнів влади.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження, в якому зроблено спробу обґрунтування теоретичних, методологічних засад та розроблення практичних пропозицій щодо удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні, – є актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Позитивним є те, що у своєму науковому пошуку автор спирається на зарубіжний досвід становлення системи державного регулювання земельних відносин, зокрема, було визначено, що у жодній зарубіжній країні світу не створено вільного земельного ринку та необмеженого права у приватній власності на землю, а також безконтрольних операцій з

розвитку її обігу.

В деяких країнах світу державна підтримка розвитку інституту приватної власності на землю, а також сприяння своєчасному формуванню ефективного власника землі є дуже важливою умовою в подальшому становленні земельних відносин. Для забезпечення ефективного землекористування в країнах існує система певного контролю та нагляду. Необхідністю сьогодні є встановлення певних меж державного втручання до упорядкування відносин власності на землю (с. 47).

Автором досліджено організаційні підходи до реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні, що дозволило проаналізувати зміни, які відбувались, та визначити напрями удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин.

Грунтовним слід вважати розуміння поняття «державне регулювання земельних відносин», що представлено як цільова діяльність держави, яка спрямована на створення та забезпечення функціонування системи земельних відносин та дає змогу забезпечити досить високий рівень екологічних та соціальних умов життя населення, розвиток ефективної підприємницької діяльності, створення умов збереження та відновлення властивостей землі, перерозподіл фінансових надходжень до бюджетів всіх рівнів (с. 31).

Цікавою є пропозиція дисертанта удосконалити підхід до реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин, що, на відміну від існуючого, враховує інституційні регулятори забезпечення трансформацій в процесі землекористування, серед яких: формування системи моніторингу за використанням земельних ресурсів на основі реалізації комплексу спостережних заходів за станом земель; забезпечення екологічної збалансованості розвитку регіонів в системі перерозподілу земельного фонду; повне відшкодування збитків внаслідок порушення земельного законодавства; впорядкування системи надання публічних послуг; диференціація ставок державного мита відповідно до термінів здійснення ринкових операцій із земельними ділянками на вторинному земельному ринку (с. 46).

Заслугове на увагу механізм адміністрування земельних відносин на основі запровадження обмежень з використання земель, що передбачає: пріоритет інтересів суспільства при визначенні режиму використання земельних ресурсів; посилення земельного контролю у напрямі виявлення невикористаних земельних ресурсів для подальшого вилучення та передачі (продажу) на основі механізму земельного обігу більш ефективним землекористувачам; створення моніторингової системи контролю за використанням земель; формування дієвого механізму юридичної відповідальності землекористувачів за завдану шкоду іншим власникам, довкіллю та екологічній безпеці держави; створення регіональної мережі акціонерних земельних банків (с. 127).

Автором удосконалено організаційний механізм державного регулювання земельних відносин, що передбачає: посилення ролі органів місцевого самоврядування в управлінні земельно-майновими відносинами у регіонах, містах, селищах за допомогою створення умов відновлення ресурсно-відтворювального потенціалу сільськогосподарських підприємств та підвищення рівня ефективності використання всіх наявних земельних ресурсів; розробку напрямів, спрямованих на запобігання рейдерським діям на ринку землі шляхом формування державної системи захисту підприємництва від незаконного перерозподілу власності; раціональний розподіл рентного доходу між власниками прав на землю на основі акумулювання коштів у спеціальних фондах для використання їх у процесі інвестування системи поліпшення ґрунтової родючості деградованих земель з метою збалансованого соціально-економічного розвитку територій (с. 142).

Обґрунтованість висунутих пошукувачем наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними статистичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань та використанням отриманих результатів в практичній діяльності органів державного управління.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової теми Академії муніципального управління “Удосконалення механізмів державного управління та місцевого самоврядування” (номер державної реєстрації 0108U008164). Особистий внесок автора полягає у розробці механізму адміністрування земельних відносин, а також в обґрунтуванні нормативно-правового механізму державного регулювання земельних відносин, інструментарію інституційно-організаційного механізму державного регулювання земельних відносин.

Наукова новизна одержаних результатів включає наступне:

удосконалено: підхід до реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин, що, на відміну від існуючого, враховує інституційні регулятори забезпечення трансформацій в процесі землекористування, серед яких: формування системи моніторингу за використанням земельних ресурсів на основі реалізації комплексу спостережних заходів за станом земель; забезпечення екологічної

збалансованості розвитку регіонів в системі перерозподілу земельного фонду; повне відшкодування збитків внаслідок порушення земельного законодавства; впорядкування системи надання публічних послуг; диференціація ставок державного мита відповідно до термінів здійснення ринкових операцій із земельними ділянками на вторинному земельному ринку (с. 46); механізм адміністрування земельних відносин на основі запровадження обмежень з використання земель, що передбачає: пріоритет інтересів суспільства при визначенні режиму використання земельних ресурсів; посилення земельного контролю у напрямі виявлення невикористаних земельних ресурсів для подальшого вилучення та передачі (продажу) на основі механізму земельного обігу більш ефективним землекористувачам; створення моніторингової системи контролю за використанням земель; формування дієвого механізму юридичної відповідальності землекористувачів за завдану шкоду іншим власникам, довкіллю та екологічній безпеці держави; створення регіональної мережі акціонерних земельних банків (с. 127); організаційний механізм державного регулювання земельних відносин (с. 142); механізм фінансової підтримки державного регулювання земельних відносин (с. 94);

дістали подальшого розвитку: тлумачення поняття «державне регулювання земельних відносин», що представлено як цільова діяльність держави, яка спрямована на створення та забезпечення функціонування системи земельних відносин та дає змогу забезпечити досить високий рівень екологічних та соціальних умов життя населення, розвиток ефективної підприємницької діяльності, створення умов збереження та відновлення властивостей землі, перерозподіл фінансових надходжень до бюджетів всіх рівнів (с. 31); методичні підходи до підвищення результативності механізмів державного регулювання земельних відносин (с. 107).

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Розроблені наукові положення та пропозиції щодо напрямів удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці висококваліфікованих фахівців у сфері економіки та управління.

Результати досліджень щодо підвищення результативності механізмів державного регулювання земельних відносин використані Комітетом Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин під час вдосконалення нормативно-правової бази у сфері розвитку механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні (довідка № 01-32-09/19 від 25.01.2015 р.). Практичні пропозиції щодо реалізації механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні використані Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка від 16.01.2015 р. № 389-1/01-15). Пропозиції щодо формування

механізму адміністрування земельних відносин, що передбачає створення інституту обмежень з використання земель використано у практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Київської міської державної адміністрації (довідка від 19.03.2015 р. № 78-2/103-03).

Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Академії муніципального управління при розробці програм навчальних дисциплін з державного управління та державного регулювання економіки, економічної теорії, інституціональної економіки (довідка від 18.09.2015 р. № 17-09).

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Основні положення дисертаційної роботи викладено в 10 наукових працях, загальний обсяг публікацій становить 4,2 друк. арк.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Недоліки і побажання:

1. В дисертаційній роботі автор доволі часто застосовує категорію «державна земельна політика», проте не дає чіткого визначення цьому поняттю.

2. В дисертації автор розглядає зарубіжний досвід становлення системи державного регулювання земельних відносин (с. 47), але не зрозуміло які переваги зарубіжного земельного законодавства треба перейняти, та впровадити в Україні.

3. Зауваження полягає в тому, що в авторефераті не конкретизовано зміст, склад, методи визначення і вивчення проблем розробки та впровадження проекту з землеустрою (с. 11).

4. У другому розділі автором було визначено створення інтегрованих структур в агропромисловому комплексі як один із напрямів інвестування галузі (с. 84-85), але не зовсім зрозуміло якими є основні мотиви реалізації цього напрямку.

5. На стор. 12 автореферату автор пропонує створити моніторингову систему контролю за використанням земель та створити регіональну мережу акціонерних земельних банків, проте не вказує, які фінансові ресурси потрібні для реалізації зазначених заходів.

Загальний висновок.

1. Дисертаційна робота Малихіна Дмитра Михайловича «Розвиток механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Вона містить теоретичне обґрунтування та розроблення пропозицій щодо

удосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Актуальність і новизна, важливість одержаних здобувачем наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практична цінність сформульованих положень та отриманих результатів в сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Розвиток механізмів державного регулювання земельних відносин в Україні» відповідає вимогам МОН України, пунктів 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор – Малихін Дмитро Михайлович - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

**Завідувач кафедри обліку і аудиту
Запорізького національного
технічного університету,
д.держ.упр., проф.**

Н.М. Левченко

Підпис Левченко Н.М. засвідчую,

**Вчений секретар
Запорізького національного
технічного університету,
д.т.н., проф.**

В.В. Наумік